

Голові
разової вченої ради PhD 14332
з розгляду та захисту дисертації
на здобуття ступеня доктора філософії
д.держ.упр., професору Саханенку С.Є.

ВІДГУК

офіційного опонента Лаврука Олександра Валерійовича, доктора наук з державного управління, доцента, професора кафедри публічного управління, менеджменту та інклюзивної економіки, проректора з науково-педагогічної роботи Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут» на дисертаційну роботу Наконечного Андрія Анатолійовича на тему «Публічне управління та адміністрування м'ясопродуктової галузі продовольчого комплексу України», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження А.А. Наконечного присвячене вирішенню актуальної наукової проблеми, що виникла на перетині публічного управління, продовольчої політики та аграрного розвитку України. Проблемність обраної теми зумовлена наявністю суттєвого протиріччя між стратегічним значенням м'ясопродуктової галузі для забезпечення продовольчої безпеки держави та недостатнім рівнем розвитку механізмів її публічного управління. Попри вагоме місце м'ясного сектору в агропродовольчому комплексі, система державного впливу на його функціонування залишається фрагментарною, переважно галузево орієнтованою та недостатньо адаптованою до сучасних викликів, пов'язаних із європейською інтеграцією, цифровою трансформацією, децентралізацією та наслідками збройної агресії.

Наукова проблема посилюється також тим, що вітчизняні дослідження здебільшого концентруються на економічних, технологічних або правових аспектах розвитку м'ясної галузі, тоді як її розгляд як самостійного об'єкта публічного управління практично відсутній. У результаті недостатньо дослідженими залишаються питання інституційної організації галузевого врядування, розподілу управлінських функцій між суб'єктами публічної влади, використання механізмів саморегулювання, цифровізації управлінських процесів, а також забезпечення балансу між публічними та приватними інтересами.

За таких умов виникає об'єктивна потреба у формуванні цілісної концепції публічного управління м'ясопродуктовою галуззю, здатної поєднати нормативно-правові, організаційні, економічні та інформаційно-цифрові механізми в єдину систему управління. На розв'язання зазначеної наукової проблеми й спрямоване представлене дисертаційне дослідження, у

якому запропоновано авторське бачення модернізації системи публічного управління м'ясопродуктовою галуззю, обґрунтовано інтегровану модель взаємодії держави, бізнесу, саморегулювальних організацій, територіальних громад і споживачів, а також сформульовано пропозиції щодо вдосконалення інституційного та нормативно-правового забезпечення розвитку галузі. У цілому це й дозволяє констатувати, що дисертація має не лише прикладне, а й вагоме теоретичне значення для подальшого розвитку науки публічного управління та адміністрування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дослідницький задум дисертаційної роботи є логічним, цілісним та належним чином обґрунтованим. Автор виходить із існування актуальної наукової проблеми, пов'язаної з відсутністю комплексного підходу до публічного управління м'ясопродуктовою галуззю як складовою продовольчого комплексу України, та послідовно вибудовує дослідження від теоретичного осмислення предметної сфери до розроблення практичних рекомендацій щодо її вдосконалення.

Позитивно слід відзначити, що концепція дослідження побудована на комплексному поєднанні інституційного, системного, функціонального, правового, економічного та ситуаційного підходів, що відповідає міждисциплінарному характеру спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Мета дослідження, поставлені завдання, об'єкт, предмет та гіпотеза є взаємопов'язаними, узгодженими між собою і спрямованими на отримання нових наукових результатів.

Вдалим видається обраний автором підхід до розгляду м'ясопродуктової галузі не лише як об'єкта економічного чи аграрного регулювання, а як самостійного об'єкта публічного управління, що дозволило комплексно дослідити інституційне середовище, систему суб'єктів управління, інструменти державної політики, механізми саморегулювання, цифровізації та нормативно-правового забезпечення галузі. Послідовність викладу матеріалу забезпечує логічний перехід від аналізу сучасного стану м'ясопродуктового сектору до обґрунтування авторської інтегрованої моделі його публічного управління.

Важливою перевагою дослідницького задуму є його практична спрямованість. Автор не обмежується теоретичним аналізом існуючих проблем, а пропонує комплексне бачення їх розв'язання шляхом удосконалення інституційних, організаційних, нормативно-правових та інформаційно-цифрових механізмів управління, що свідчить про завершеність наукового дослідження та його орієнтацію на вирішення актуальних завдань державної продовольчої політики.

Місце дисертаційного дослідження у сучасному науковому дискурсі визначається його спрямованістю на розвиток теоретико-методологічних засад публічного управління м'ясопродуктовою галуззю продовольчого комплексу України та заповнення наявної наукової прогалини щодо комплексного дослідження механізмів її державного регулювання,

саморегулювання та інституційного розвитку в умовах європейської інтеграції, цифрової трансформації, воєнного стану та післявоєнного відновлення держави.

Проведений аналіз наукових досліджень свідчить, що окремі аспекти розвитку аграрного сектору, продовольчої безпеки та державної аграрної політики досліджувалися представниками різних галузей знань. Теоретичні й практичні питання державного управління та державної політики у сфері продовольчої безпеки розкрито у працях В. Руликівського, В. Шкаберіна, О. Шевченка, О. Залізнюк, Н. Іванової, І. Чумак, О. Лаврука та Т. Шестаковської. Проблеми державного регулювання аграрного сектору, розвитку тваринництва, продовольчого забезпечення та інституційної політики досліджували В. Кіндзерський, М. Бабич, А. Мостова, О. Голікова, О. Гойчук, Ю. Неймирок, О. Вараксіна та О. Чернелевська. Економічні аспекти функціонування м'ясопродуктового підкомплексу, підвищення якості продукції тваринництва та організаційно-економічного розвитку галузі знайшли відображення у працях Л. Болтовської та І. Кирилюк. Правові засади функціонування аграрної сфери, діяльності Міністерства аграрної політики, ветеринарного контролю, племінної справи та забезпечення продовольчої безпеки стали предметом досліджень С. Тригубенка, А. Любарця, Р. Рафальського, О. Ковальової, О. Кузьмічова, А. Тригуба, С. Лушпаєва, О. Білінської, М. Мушенка та М. Кожуха.

Водночас більшість досліджень присвячена окремим економічним, правовим, адміністративно-правовим або організаційним аспектам функціонування агропродовольчої сфери. Значно меншою мірою розроблено питання комплексного розгляду м'ясопродуктової галузі як самостійного об'єкта публічного управління, у якому одночасно інтегрувалися б інституційні, нормативно-правові, організаційні, фінансово-економічні, цифрові механізми, механізми саморегулювання та взаємодії держави, бізнесу і громадянськості.

Саме в цьому контексті дисертаційне дослідження А.А. Наконечного займає самостійне місце у сучасному науковому дискурсі. Автором запропоновано комплексне бачення модернізації системи публічного управління м'ясопродуктовою галуззю, розроблено інтегровану модель її розвитку, обґрунтовано напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення, розвитку секторального саморегулювання, цифровізації управлінських процесів та інституційної взаємодії суб'єктів галузі. Отримані результати розширюють предметне поле науки публічного управління та адміністрування і формують наукове підґрунтя для подальших досліджень механізмів галузевого врядування в агропродовольчій сфері.

Логіка дисертаційного дослідження є послідовною, внутрішньо узгодженою та повною мірою відповідає поставленій меті й визначеним завданням. Структура роботи побудована за принципом поступового переходу від теоретико-методологічного осмислення проблем публічного управління м'ясопродуктовою галуззю до комплексного аналізу сучасного стану її розвитку та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення

механізмів державного регулювання й секторального саморегулювання. Такий підхід забезпечує логічний взаємозв'язок між усіма структурними елементами дисертації та дозволяє послідовно реалізувати авторський дослідницький задум.

У першому розділі сформовано теоретико-методологічне підґрунтя дослідження: визначено сутність м'ясопродуктової галузі як об'єкта публічного управління, уточнено понятійно-категоріальний апарат, проаналізовано інституційне та нормативно-правове забезпечення функціонування галузі, а також обґрунтовано концептуальні засади державної політики її розвитку. Такий підхід створює належну методологічну основу для подальшого дослідження.

Другий розділ логічно продовжує теоретичний аналіз шляхом дослідження сучасного стану м'ясопродуктової галузі, оцінювання ефективності існуючих механізмів публічного управління, аналізу інституційної структури, фінансово-економічних інструментів, цифрових технологій та системи державного контролю. Особливу увагу приділено виявленню ключових проблем функціонування галузі в умовах воєнного стану, європейської інтеграції та цифрової трансформації, що забезпечує належне аналітичне підґрунтя для формування авторських пропозицій.

У третьому розділі результати проведеного аналізу трансформовано у комплекс практичних рекомендацій щодо модернізації системи публічного управління м'ясопродуктовою галуззю. Автором запропоновано інтегровану модель публічного управління, обґрунтовано напрями розвитку секторального саморегулювання, цифровізації управлінських процесів, удосконалення нормативно-правового забезпечення, фінансово-економічних механізмів та інституційної взаємодії між державою, бізнесом і професійними об'єднаннями. Таким чином, третій розділ є логічним завершенням усього дослідження та демонструє практичну спрямованість отриманих наукових результатів.

Мета, завдання, об'єкт, предмет і методологія дослідження є взаємоузгодженими та послідовно реалізованими в усіх розділах дисертації. Висновки до кожного розділу органічно впливають із проведеного аналізу, а загальні висновки системно узагальнюють отримані результати й безпосередньо відповідають поставленій меті та визначеним завданням.

Методологічна культура дисертаційної роботи перебуває на високому науковому рівні та відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних досліджень зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Автором сформовано цілісну методологічну основу дослідження, яка ґрунтується на поєднанні загальнонаукових, спеціально-наукових та міждисциплінарних підходів, що забезпечило комплексне вивчення проблем публічного управління розвитком м'ясопродуктової галузі продовольчого комплексу України.

Вибір методологічного інструментарію є логічним, науково обґрунтованим і повністю узгоджується з метою, завданнями, об'єктом та предметом дослідження. Використання системного підходу дало змогу

розглядати м'ясопродуктову галузь як складну відкриту соціально-економічну систему, в межах якої взаємодіють органи державної влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, саморегулівні організації та споживачі. Інституційний підхід забезпечив дослідження системи суб'єктів публічного управління, їх функцій, компетенції та механізмів взаємодії, а функціональний підхід дозволив проаналізувати особливості реалізації управлінських функцій у процесі формування та реалізації державної політики розвитку галузі.

Позитивної оцінки заслуговує комплексне використання методів структурно-функціонального, порівняльно-правового, історичного, статистичного, логіко-семантичного методів. Їх застосування дозволило авторові не лише узагальнити сучасний стан розвитку м'ясопродуктової галузі, а й виявити закономірності функціонування її інституційного середовища, оцінити ефективність чинних механізмів державного регулювання та сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо їх удосконалення.

Окремої позитивної оцінки заслуговує використання порівняльного підходу під час дослідження європейського досвіду державного регулювання та саморегулювання м'ясопродуктової галузі, що дало можливість не лише здійснити порівняльний аналіз зарубіжних моделей, а й визначити напрями їх адаптації до українських умов. Водночас застосування методів моделювання забезпечило розроблення авторської інтегрованої моделі публічного управління м'ясопродуктовою галуззю, яка стала одним із ключових результатів дисертаційного дослідження.

Важливо підкреслити, що використані методи не мають формального чи декларативного характеру. Вони послідовно інтегровані у всі етапи дослідження, забезпечують належний рівень аргументованості сформульованих наукових положень, висновків і практичних рекомендацій. Це свідчить про високий рівень методологічної підготовки автора, його здатність використовувати сучасний науковий інструментарій для розв'язання складних проблем публічного управління та отримання достовірних наукових результатів.

Наукова новизна одержаних результатів. До найважливіших результатів дисертаційної роботи, які визначають її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, доцільно віднести такі.

По-перше, автором сформовано цілісне теоретико-методологічне бачення публічного управління м'ясопродуктовою галуззю як складовою продовольчого комплексу України. У роботі обґрунтовано місце м'ясопродуктової галузі у системі забезпечення продовольчої безпеки держави, уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження та визначено особливості поєднання механізмів державного регулювання, саморегулювання і співрегулювання у сучасній системі галузевого врядування.

По-друге, здійснено комплексний аналіз сучасного стану м'ясопродуктової галузі та системи її публічного управління. Визначено основні інституційні, нормативно-правові, організаційні, фінансово-

економічні та інформаційні проблеми розвитку галузі, обґрунтовано вплив європейської інтеграції, цифрової трансформації та воєнного стану на функціонування м'ясопродуктового комплексу України.

По-третє, розроблено інтегровану модель публічного управління м'ясопродуктовою галуззю, яка поєднує діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, професійних саморегулювних організацій, суб'єктів господарювання та інших заінтересованих сторін. Запропонована модель базується на комплексному використанні нормативно-правових, організаційних, фінансово-економічних та інформаційно-цифрових механізмів управління.

По-четверте, науково обґрунтовано напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку м'ясопродуктової галузі. Зокрема, запропоновано концептуальні засади прийняття спеціального Закону України «Про м'ясо та м'ясні продукти», а також сформульовано рекомендації щодо розвитку секторального саморегулювання, гармонізації національного законодавства з вимогами Європейського Союзу та вдосконалення системи державного контролю.

По-п'яте, обґрунтовано доцільність широкого впровадження цифрових технологій у систему публічного управління м'ясопродуктовою галуззю. Запропоновано напрями розвитку електронних реєстрів, цифрової простежуваності продукції, автоматизації дозвільних процедур, інформаційної взаємодії суб'єктів управління та цифровізації контрольних функцій, що сприятиме підвищенню прозорості, ефективності державного регулювання та конкурентоспроможності вітчизняної м'ясопродуктової галузі.

Теоретична цінність дослідження. Теоретична цінність дисертаційної роботи полягає у розвитку наукових засад публічного управління м'ясопродуктовою галуззю продовольчого комплексу України в умовах європейської інтеграції, цифрової трансформації, воєнного стану та післявоєнного відновлення держави. Отримані результати розширюють предметне поле науки публічного управління та адміністрування шляхом комплексного осмислення м'ясопродуктової галузі як самостійного об'єкта публічного управління, функціонування якого визначається взаємодією державних, ринкових і суспільних інститутів.

До теоретично значущих результатів слід віднести уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження, зокрема поглиблення наукових уявлень щодо змісту публічного управління м'ясопродуктовою галуззю, співвідношення державного регулювання, саморегулювання та співрегулювання у системі галузевого врядування, а також обґрунтування ролі професійних саморегулювних організацій як складової сучасної системи публічного управління. Теоретичний інтерес становить запропонований автором підхід до визначення місця м'ясопродуктової галузі у системі забезпечення продовольчої безпеки держави та її інституційного розвитку.

Важливим внеском у розвиток науки є запропонована інтегрована модель публічного управління м'ясопродуктовою галуззю, яка поєднує нормативно-правові, організаційні, фінансово-економічні, інформаційно-цифрові механізми, інструменти державного регулювання та секторального саморегулювання. Запропонована модель формує концептуальне підґрунтя для подальших досліджень механізмів галузевого управління та розвитку партнерської взаємодії між державою, бізнесом, професійними об'єднаннями і громадськістю.

Теоретична цінність роботи посилюється прагненням автора інтегрувати сучасні концепції публічного врядування із практикою функціонування агропродовольчого сектору. Обґрунтовані у дисертації підходи до цифровізації управлінських процесів, удосконалення інституційного середовища, розвитку секторального саморегулювання та гармонізації нормативно-правового забезпечення з європейськими вимогами розширюють наукові уявлення про напрями модернізації галузевої державної політики.

Отримані результати можуть слугувати теоретико-методологічною основою для подальших досліджень проблем публічного управління агропродовольчим комплексом, розвитку механізмів державного регулювання окремих секторів економіки, удосконалення системи забезпечення продовольчої безпеки та адаптації національної моделі галузевого управління до стандартів Європейського Союзу.

Практична цінність дисертаційного дослідження полягає у розробленні комплексу науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на вдосконалення системи публічного управління м'ясопродуктовою галуззю продовольчого комплексу України. Запропоновані автором положення мають прикладний характер і можуть бути використані під час формування та реалізації державної політики у сфері розвитку агропродовольчого сектору, забезпечення продовольчої безпеки, європейської інтеграції та післявоєнного відновлення економіки.

Практичне значення мають запропоновані напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування галузі, зокрема обґрунтування доцільності прийняття спеціального Закону України «Про м'ясо та м'ясні продукти», пропозиції щодо розвитку секторального саморегулювання, удосконалення системи державного контролю, цифровізації управлінських процесів та гармонізації національного законодавства із вимогами Європейського Союзу. Реалізація цих рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності державного управління, прозорості регуляторних процедур та конкурентоспроможності вітчизняної м'ясопродуктової галузі.

Запропонована автором інтегрована модель публічного управління може бути використана центральними органами виконавчої влади під час підготовки стратегічних документів розвитку агропродовольчого комплексу, розроблення галузевих програм, удосконалення механізмів взаємодії між державою, бізнесом, професійними саморегулювальними організаціями та іншими

заінтересованими сторонами. Окремі рекомендації можуть бути застосовані органами місцевого самоврядування та військовими адміністраціями під час реалізації регіональних програм розвитку тваринництва, створення галузевих кластерів, залучення інвестицій та розвитку м'ясопереробної інфраструктури.

Практична цінність роботи підтверджується впровадженням її результатів у діяльність Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України, Національної асоціації виробників м'яса та м'ясних продуктів «УКРМ'ЯСО», а також Національного університету «Одеська політехніка», що свідчить про затребуваність запропонованих наукових розробок як у сфері публічного управління, так і в освітньому процесі.

Отримані результати можуть бути використані під час підготовки проєктів нормативно-правових актів, розроблення державних і регіональних програм розвитку м'ясопродуктової галузі, удосконалення діяльності профільних органів публічної влади та професійних об'єднань, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні дисциплін зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Академічна доброчесність. Аналіз дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Наконечного А.А. свідчить про неухильне дотримання автором вимог академічної доброчесності на всіх етапах дослідження - від планування до оприлюднення результатів. Здобувач демонструє відповідальне ставлення до наукової етики, повагу до чужої інтелектуальної праці та розуміння наслідків можливих порушень, що є важливою передумовою якісного наукового дослідження. У дисертації наявні посилання на всі використані джерела - наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, нормативно-правові акти, статистичні й аналітичні матеріали, а також електронні ресурси. Посилання оформлено відповідно до чинного стандарту ДСТУ 8302:2015, що дає змогу їх однозначно ідентифікувати та перевірити. Автор коректно оформлює як пряме цитування, так і парафраз, і в обох випадках супроводжує їх посиланням на джерело. На основі аналізу змісту дисертації, списку використаних джерел, системи посилань, структури публікацій та результатів формальної перевірки можна зробити однозначний висновок: порушень академічної доброчесності (плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, неправильного авторства, дроблення публікацій, приховування конфлікту інтересів) у роботі Наконечного А.А. не виявлено. Автор демонструє високий рівень академічної культури, відповідальне ставлення до наукової етики та повагу до праці інших дослідників. Дисертація відповідає найвищим стандартам академічної доброчесності, що є обов'язковою умовою присудження наукового ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження. В роботі зустрічаються наукові прогалини в контексті теми, або окремі положення дисертації мають дискусійний характер і потребують додаткової аргументації.

1. У дисертації визначено основні суб'єкти формування та реалізації державної політики у м'ясопродуктовій галузі (п.2.2), однак питання координації діяльності між центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, контролюючими органами та галузевими інституціями розкрито недостатньо. Більш детальне дослідження механізмів міжвідомчої взаємодії дозволило б повніше обґрунтувати запропоновану модель публічного управління.

2. Запропонована модель публічного управління м'ясопродуктовою галуззю (розділ 3) є одним із ключових результатів дисертації, однак окремі її складові потребують глибшого розкриття. Зокрема, доцільно було б конкретизувати функції кожного елемента моделі, взаємозв'язки між ними, а також механізми їх функціонування на різних рівнях публічного управління.

3. У роботі ґрунтовно проаналізовано сучасний стан м'ясопродуктової галузі, однак питання довгострокового прогнозування її розвитку, можливих сценаріїв трансформації та стратегічного планування в умовах воєнних і післявоєнних викликів розглянуто обмежено. Використання сценарного аналізу або форсайт-підходу могло б посилити прикладне значення дослідження.

4. Автор акцентує увагу на інституційних, нормативних та організаційних механізмах розвитку м'ясопродуктового сектору, проте кадрова складова системи публічного управління, питання професійної підготовки, розвитку управлінських компетентностей та інституційної спроможності органів влади фактично залишилися поза межами детального аналізу.

5. Потребує більш чіткого розмежування понять «державне регулювання», «публічне управління» та «публічне адміністрування». Незважаючи на те, що зазначені категорії використовуються протягом усього дослідження, у роботі вони нерідко застосовуються як взаємозамінні. Більш чітке концептуальне розмежування їх змісту, функцій та сфер застосування відповідно до сучасних наукових підходів сприяло б підвищенню теоретичної цілісності дисертації та точності наукового апарату.

Загальний висновок про дисертаційну роботу. Дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Наконечного Андрія Анатолійовича на тему «Публічне управління та адміністрування м'ясопродуктової галузі продовольчого комплексу України» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним, цілісним науковим дослідженням. Сукупність отриманих теоретичних і практичних результатів забезпечує розв'язання важливого наукового завдання, що має істотне значення для галузі знань «Публічне управління та адміністрування».

Дисертація за рівнем актуальності, наукової новизни та практичної значущості повною мірою відповідає вимогам чинного законодавства України, зокрема положенням пунктів 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

З огляду на викладене, здобувач Наконечний Андрій Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління, менеджменту та
інклюзивної економіки,
проректор з науково-педагогічної роботи
Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Лаврук Олександр Валерійович